

Vergaderjaar 2023–2024

26 643

Informatie- en communicatietechnologie (ICT)

31 066

Belastingdienst

Nr. 1146

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARISSEN VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES EN VAN FINANCIËN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 18 maart 2024

Uw Kamer heeft gevraagd om een reactie op het artikel «Belastingdienst blijft wet overtreden met mogelijke discriminerende algoritmen» van Follow the Money van 18 december 2023¹. In deze reactie gaan wij eerst in op het rijksbrede beleid rondom dataethiek en dan volgt een reactie op het artikel.

Het Rijksbreed beleid op het gebied van dataethiek en algoritmen is erop gericht om data en algoritmische systemen vroegtijdig te toetsen of ze in lijn zijn met ethische en wettelijke normen, maar ook tijdens het gebruik alert te zijn op ongewenste uitkomsten. Wat dat laatste betreft is het ook van belang om algoritmische systemen die al een tijdje in gebruik zijn en relatief onschuldig lijken, goed te controleren, bijvoorbeeld aan de hand zogenaamde biastoetsen. Het kabinet werkt aan een algoritmekader dat een overzicht biedt van normen voor de inzet van data, algoritmes en AI-toepassingen door de overheid. Dit wordt momenteel vertaald naar een praktisch hanteerbaar kader met daarbij een overzicht van mogelijke hulpmiddelen en instrumenten. Onderdeel daarvan is ook een mensenrechtentoets (zoals een Impact Assessment Mensenrechten Algoritme). Het kabinet streeft ook naar meer transparantie van de inzet data/algoritmen waarbij verantwoording wordt gegeven over ontwerpkeuzes en genomen besluiten met onder andere de lancering van een algoritmeregister. In lijn met de motie van Dekker-Abdulaziz² rapporteert elk departement jaarlijks over de voortgang van het vullen van het Algoritmeregister. De publicatie van algoritmes kan begrensd worden door wettelijke of gerechtvaardigde uitzonderingen bij bijvoorbeeld opsporing, (rechts)handhaving, defensie of inlichtingenverzameling. Dit betekent dat deze algoritmes niet of slechts gedeeltelijk gepubliceerd

¹ Follow the Money, 14 december 2023, Belastingdienst blijft wet overtreden met mogelijk discriminerende fraude-algoritmen. (<https://www.ftm.nl/artikelen/belastingdienst-bleef-wet-overtreden-met-omstreden-fraude-algoritmen>).

² Kamerstukken II, 2022/23, 36 360 VI, nr. 14

kunnen worden. De uitzonderingsgronden ontslaan organisaties niet van de plicht inzicht te hebben van de algoritmes die zij inzetten. Zij moeten zich kunnen verantwoorden naar bijvoorbeeld interne en externe toezichthouders.

Op 7 februari 2024 heb ik, Staatssecretaris van Financiën, Fiscaliteit en Belastingdienst, schriftelijke vragen van het lid Dijk (SP) beantwoord³ naar aanleiding van het artikel «Belastingdienst blijft wet overtreden met mogelijk discriminerende fraude-algoritmen» van Follow the Money. In deze beantwoording heb ik het belang benadrukt dat de modellen die gebruikt worden in het kader van het toezicht door de Belastingdienst moeten voldoen aan de wet- en regelgeving, waaronder de AVG.

De risicomodellen omzetbelasting carrouselfraude (OBCF), afgifte btw-nummer (ABN) en omzetbelasting negatief (OB Negatief), zijn op 20 januari 2021 uit voorzorg tijdelijk uitgezet, omdat de modellen mogelijk niet voldeden aan de vereisten van de AVG. De Belastingdienst heeft vervolgens een risico-afweging gemaakt bij het gebruik van deze modellen, waarin verschillende belangen zijn gewogen. De privacy van de burger en bedrijven, de dienstverlening aan hen en het toezicht op hen. Die weging is zo uitgevallen, dat de modellen weer in gebruik zijn genomen en risico's die zich daarbij kunnen voordoen geaccepteerd worden. In die weging is ook betrokken op welke punten niet werd voldaan aan de AVG, namelijk het ontbreken van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (GEB) en transparantie. Het model OB Negatief wordt voorzien van een GEB. Daarbij worden de modellen opgenomen in het algoritmeregister van de Belastingdienst ter bevordering van de transparantie.

In het jaarplan 2024 van de Belastingdienst is aandacht voor de ethiek rondom analytics⁴. In 2024 bouwt de Belastingdienst voort op de al ingezette sporen rondom ethische aspecten. Zo implementeert de Belastingdienst de normen van de IAMA (Impact assessment voor Mensenrechten bij de inzet van Algoritmes), gaat de Belastingdienst verder met bias en fairnesstoetsing (controleren of de algoritmes niet (onbewust) discrimineren) en wordt het algoritmeregister gevuld. In dit landelijk overheidsregister⁵ neemt de Belastingdienst haar hoog risico algoritmen op. Op de eigen website geeft de Belastingdienst hier ook inzicht in⁶.

Ook wordt van alle bedrijfsprocessen van de Belastingdienst (waaronder die van de OB) getoetst of die voldoen aan de vereisten van AVG, BIO en archiefwet. Tot slot is een waarborgenkader opgesteld om de rechtmatigheid en transparantie van risicoselectie en algoritmen te garanderen.

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
A.C. van Huffelen

De Staatssecretaris van Financiën,
M.L.A. van Rij

³ Kamerstuk 2023/24, 31 066, nr. 775

⁴ Kamerstuk 2023/24, 31 066, nr. 1327

⁵ Het Algoritmeregister van de Nederlandse overheid

⁶ Algoritmeregister | Over de Belastingdienst